

KULTURUTSKOTTETS UTLÅTANDE 5/2008 rd

Regeringens proposition med förslag till beredskapslag samt vissa lagar som har samband med den

Till försvarsutskottet

INLEDNING

Remiss

Riksdagen remitterade den 4 mars 2008 en proposition med förslag till beredskapslag samt vissa lagar som har samband med den (RP 3/2008 rd) till försvarsutskottet för beredning och bestämde samtidigt att kulturutskottet ska lämna utlåtande till försvarsutskottet.

Sakkunniga

Utskottet har hört

- lagstiftningssekreterare Liisa Vanhala, justitieministeriet
- äldre regeringssekreterare Joni Hiitola, undervisningsministeriet
- skolinspektör Veijo Kosola, Uleåborgs länsstyrelse
- jurist Esko Lukkarinen, Finlands Kommunförbund
- ordförande Juhani Lokki, Studentexamensnämnden.

UTSKOTTETS ÖVERVÄGANDEN

Motivering

Hur undervisningen ska tryggas

Det är anmärkningsvärt att bestämmelser om undervisning och utbildning under undantagsförhållanden har tagits in som en särskild paragraf i beredskapslagen. Meningen är att slopa bestämmelsen om statsrådets allmänna behörighet att begränsa kommunernas lagfästa rätt att sköta vissa uppgifter eller att förordna att sådana uppgifter inte längre ska skötas, och därför föreslås detaljerade bestämmelser i beredskapslagen om de uppgifter som kommunen kan avstå från. Kommunen ska kunna avvika bl.a. från vissa förpliktelser inom undervisningsväsendet. I

107 § 1 mom. föreskrivs om åtgärder som kan vara nödvändiga under undantagsförhållanden på grund av behov av att förflytta människor eller begränsa deras vistelse eller rörelsefrihet eller för att skydda befolkningen. Bestämmelsen gäller all lagfäst undervisning och utbildning och andra lagfästa verksamhetsformer inom undervisningsväsendet, som morgon- och eftermiddagsverksamhet.

Utskottet framhåller att man måste se på undervisningen under undantagsförhållanden bl.a. ur den synvinkeln om elevernas rätt till undervisning fullföljs eller inte. Om undervisningen får fortgå utan störningar, förstärker det barns och ungas trygghetskänsla och ger dem tro på en framtid efter krisen. Det är viktigt att skolbespis-

ningen och elevvården ordnas på ett så heltäckande sätt som möjligt under undantagsförhållanden. Skolor utnyttjas allmänt t.ex. som kriscentra, och det kan redan i sig påverka det dagliga skolarbetet.

Enligt propositionen kan det föreskrivas genom förordning av statsrådet att förskoleundervisningen och den grundläggande utbildningen tillfälligt ska ordnas av den kommun som eleven har förflyttats till med stöd av 119 § i beredskapslagen. Verkningarna för kostnaderna för verksamheten kan vägas in i statsandelarna och statsunderstöden för undervisningsväsendet på det sätt som anges närmare genom förordning av statsrådet. Det är nödvändigt att trygga undervisningsanordnarens ekonomiska möjligheter att ordna undervisning i det fall att elever eller studerande har förflyttats från en ort till en annan t.o.m. i större omfattning. Därför föreslår utskottet en sådan ändring i bestämmelsen att kostnaderna vägs in i statsandelarna och statsunderstöden för undervisningsväsendet på det sätt som bestäms närmare genom förordning av statsrådet.

Studentexamen. Enligt 107 § 2 mom. i förslaget till beredskapslag ska det vara möjligt att skjuta upp studentexamen under undantagsförhållanden. Undervisningsministeriet bemyndigas att bestämma om uppskov med studentexamen. Det ska också vara möjligt att avvika från 3 § 1 mom. i lagen om anordnande av studentexamen (672/2005), där det sägs att proven i studentexamen ordnas två gånger per år. Lagförslaget medger att examen skjuts upp med längst sex månader. Det rimmar väl med att en förordning om ibruktagning av befogenheter enligt 6 § utfärdas för längst sex månader. Utskottet påpekar i alla fall att en tidsfrist på ett halvt år för att anordna studentexamen sannolikt är för kort för att beredskapen att anordna nästa provomgång ska vara god. Beredskapen kräver dels att gymnasierna klarar av att lämna de uppgifter till nämnden som den behöver om abiturienterna och de prov de har avlagt, dels att nämnden har möjlighet att fastställa abiturientregistret och proven och skicka dem ut till gymnasierna.

Psykisk kriställighet

I strategin för tryggnad av vitala samhällsfunktioner ingår mental kriställighet som en av sju vitala samhällsfunktioner. Undervisningsministeriet spelar en stor roll i att upprätthålla den. Med psykisk kriställighet avses nationens förmåga att hantera de psykiska påfrestningar som orsakas av säkerhetssituationen och konsekvenserna av dem. Enligt strategin upprätthålls nationens psykiska kriställighet med hjälp av social integration, kommunikation, undervisning, värnande om den kulturella identiteten och den kulturella egendomen, andlig verksamhet, försvarsvilja och frivilligverksamhet som stärker kriställigheten.

I lagförslagen i propositionen sägs ingenting om vad som kan göras för den psykiska kriställigheten. Utskottet poängterar i alla fall att undervisningsväsendet spelar en viktig roll för att upprätthålla barns och ungas och deras föräldrars psykiska kriställighet. Dessutom är det viktigt med samarbete mellan olika organisationer för att stödja den psykiska kriställigheten.

Syftet med 107 § om undervisning är bl.a. att centrala undervisnings- och utbildningstjänster ska fortgå också under undantagsförhållanden, för att förstärka den psykiska kriställigheten. Enligt utredning till utskottet är en av utgångspunkterna också för undervisningsministeriets arbetsgrupp för lagstiftning om vitala samhällsfunktioner att trygga tillgången till fortsatta tjänster under exceptionella förhållanden och vid störningar och den vägen att upprätthålla den psykiska kriställigheten.

Utskottet framhåller att lagstiftningen bör bidra till att upprätthålla den psykiska kriställigheten och att det behövs adekvat och tillförlitlig information om detta.

Hur forskningen ska tryggas

Det nationella forskningssystemet producerar kunskap till underlag för samhällets beslutsfattande. Sektorsforskningsinstitutens myndighetsforskning kan spela en avgörande roll t.ex. vid pandemier. Det förutsätter att statens forskningsinstitut och högskolorna har sin forskning

tryggad också under undantagsförhållanden. Den nationella forskningen får då en accentuerad roll, eftersom det kan vara svårt att få tillgång till kunskap som tagits fram på annat håll.

Det är viktigt att man inom alla förvaltningsområden ger akt på förändringar i sektorsforskningsinstitutens forskning och den fria forskningsfinansieringen under undantagsförhållanden.

Hur den kulturella egendomen ska värnas

Enligt strategin för tryggnad av vitala samhällsfunktioner ska vår nationellt viktiga kulturella egendom värnas vid kriser. Till kulturell egendom som behöver värnas räknas fornlämningar, kulturhistoriskt betydelsefulla byggnader och grupper av byggnader, konstverk, manuskript, böcker och föremål, vetenskapliga samlingar och arkiv- och bibliotekssamlingar. Till den kulturella egendomen hänförs också byggnader som kulturell lösegendom har samlats i för lagring eller utställning och immateriella rättigheter i form av upphovsrätter.

Det är viktigt att myndigheterna har tillräckligt detaljerade uppgifter om den kulturella egendom som ska värnas. I kristider är uppgifter om bl.a. förläggningsplatsen viktiga.

Övrigt

Tröskeln för att tillämpa befogenheterna i beredskapslagen är hög. Definitionen som avgränsar

räckvidden täcker bara in synnerligen allvarliga kriser som berör hela nationen eller åtminstone en stor del av den och som inverkar på hela samhällets funktion. De befogenheter som behövs för lindrigare störningar och exceptionella situationer än undantagsförhållanden måste ingå i lagstiftningen för normala förhållanden. Undervisningsministeriet tillsatte den 14 mars 2007 en arbetsgrupp för att utreda och bereda bestämmelser som eventuellt kan behövas i lagstiftningen om undervisningsministeriets ansvarsområde med tanke på störningar och exceptionella situationer under normala förhållanden. Arbetsgruppen ska vara klar med sitt uppdrag före den 1 juni 2008.

Meningen är att sådana befogenheter som eventuellt kommer att tas in i lagstiftningen om undervisningsministeriets ansvarsområde ska vara tillämpliga också under undantagsförhållanden. Befogenheterna i beredskapslagen blir tillämpliga bara om det inte går att få kontroll över läget med befogenheterna i lagstiftningen för normala förhållanden.

Utlåtande

Kulturutskottet anser

att försvarsutskottet bör beakta det som sägs ovan.

KuUU 5/2008 rd — RP 3/2008 rd

Helsingfors den 25 april 2008

I den avgörande behandlingen deltog

ordf. Raija Vahasalo /saml
vordf. Tuomo Hänninen /cent
medl. Outi Alanko-Kahiluoto /gröna
Claes Andersson /vänst
Timo Heinonen /saml
Sanna Lauslahti /saml
Jukka Mäkelä /saml
Mikaela Nylander /sv

Lauri Oinonen /cent
Tuula Peltonen /sd (delvis)
Tuomo Puumala /cent
Leena Rauhala /kd
Tommy Tabermann /sd (delvis)
Jutta Urpilainen /sd (delvis)
Mirja Vehkaperä /cent.

Sekreterare var

utskottsråd Marjo Hakkila.